

سوال

از یکی شنیدم که می‌گفت: عقاید با احادیث آحاد ثابت نمی‌شود، زیرا حدیث آحاد فقط ظن (گمان) را می‌رساند و یقینی نیست. پاسخ شما چیست؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

«پاسخ ما در برابر کسانی که اعتقاد دارند عقیده با احادیث آحاد ثابت نمی‌شود چون این احادیث ظنی (گمانی) هستند و عقیده بر اساس گمان نهاده نمی‌شود، این است که می‌گوییم: رای آنان صحیح نیست زیرا بر یک دلیل اشتباه بنا شده، به چند جهت:

۱- این که **حدیث آحاد فقط گمان را می‌رساند** به طور مطلق نیست، بلکه برخی از اخبار آحاد در صورت دلالت قرائن بر راست بودن آن مفید یقین خواهد بود، همینطور اگر امت آن را بپذیرد، مانند حدیث **إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ** که توسط عمر بن الخطاب - رحمه الله - روایت شده و هر چند یک خبر آحاد است اما می‌دانیم که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - آن را گفته‌اند و این چیزی است که شیخ الاسلام ابن تیمیه و حافظ ابن حجر و دیگران به تحقیق اثبات کرده‌اند.

۲- پیامبر - صلی الله علیه وسلم - افراد را به تنهایی برای [آموختن و ابلاغ] اصول عقاید یعنی شهادت لا اله الا الله و محمد رسول الله می‌فرستاد، و این فرستادگانی که می‌فرستاد حجتی الزامی بود، چنانکه معاذ را به یمن فرستاد و ارسال او را حجتی الزامی برای اهل یمن برای پذیرش [سخنان] وی دانست.

۳- اگر بگوییم عقاید با احادیث آحاد ثابت نمی‌شود، در این صورت می‌توان گفت: احکام عملی نیز با اخبار آحاد ثابت نمی‌شود، زیرا احکام عملی نیز عقیده‌ای با خود دارد مبنی بر اینکه الله متعال به این کار امر نموده یا از آن نهی کرده است، در حالی که اگر چنین بگوییم بسیاری از احکام شریعت تعطیل می‌شود، و اگر این سخن را نپذیریم، سخن پیشین که عقیده با حدیث آحاد ثابت نمی‌شود نیز مردود است زیرا این دو - چنانکه بیان نمودیم - تفاوتی با یکدیگر ندارند.

حاصل آنکه: خبر آحاد اگر قرائن و نشانه‌هایی مبنی بر راست بودن آن موجود باشد مفید علم است و احکام عملی و علمی با آن ثابت می‌شود و دلیلی بر تفاوت میان این دو (عقیده و احکام عملی) نیست، و هر کس تفاوت این دو را از یکی از امامان

نقل می‌کند اولاً باید آن را با سند صحیح از آن امام ثابت کند، سپس به بیان دلیل آن امام بپردازد.

۴- الله متعال در مورد مساله‌ای که بسیار بزرگتر از مسائل عقیدتی است یعنی مساله نبوت و پیامبری امر نموده تا کسی که در این مورد جاهل است به اهل علم رجوع نماید:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (۴۳) بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ [النحل: ۴۳ - ۴۴]

(و پیش از تو جز مردانی که بدیشان وحی می‌کردیم [کسی] نفرستاده‌ایم، پس اگر نمی‌دانید از آگاهان جويا شوید (۴۳) با دلایل آشکار و نوشته‌ها)

که این شامل پرسش از یک عالم یا چند عالم است».